

**КАСБ ТАЪЛИМИ ЎҚИТУВЧИЛАРИНИНГ КАСБИЙ
КОМПЕТЕНТЛИГИНИ ШАКЛЛАНТИРИШДА МУСТАҚИЛ
АМАЛИЙ ФАОЛИЯТ АХАМИЯТИ**

**Низомий номидаги ТДПУ “Касб таълими методикаси”
кафедраси мудири в.б., п.ф.н., доц. О.А.Кўйсиров,
НамМПИ ўқитувчиси Ж.А.Маннонов**

Касб таълими йўналиши бўйича бакалавр-ўқитувчиларни тайёрлашда мустақил таълимни ташкил этиш, уларнинг ўз-ўзини ривожлантириб бориш шароитида фаолият юритиш жамият ривожидида асосий куч ҳисобланган етук мутахассисларни тайёрлаш масаласига ижобий ёндошувни талаб қилади. Мустақил таълим олиш жараёнини фаоллаштириш, талабаларда мустақил таълим олишга бўлган интилиш, мавзуга оид маълумотларни интернет орқали излаш, ўқиб ўрганиш, мустақил таълим олиш кўникма ва малакаларини шакллантириш зарурлиги таълим сифати ва самарадорлигини оширишнинг муҳим омили эканлиги таҳлил қилинди. Касб таълими ўқитувчиларини тайёрлашда мустақил таълимни ташкил этиш амалий касбий фаолиятлари жараёнида турли технологик операцияларни бажариш жараёнида муҳим аҳамият касб этади. Жумладан Қирқиш чилангарлик тайёрлов операцияси бўлиб, унинг моҳияти профил ёки лист материалдан қирқувчи асбоб ёрдамида заготовка қирқиб олишдан иборат. Касб таълими практикуми дастурида қирқишнинг қуйидаги турлари: дастаги чилангарлик арраси билан қирқиш, дастаги ричакли қайчилар билан қирқиш, трубани қирққич билан қирқиш усулларни бажаришни ўрганиш кўзда тутилади. Дастаги арра билан қирқаётганларида талабалар ўзларига маълум бўлмаган усулларга дуч келадилар. Уларни бажариш учун эса уларни яхшилаб ўрганиб олиш зарур. Дастурга кўра, қирқиш мавзусини одатда, эговлаш мавзусидан олдин ўрганиш кўзда тутилади. Мавзунинг ўқув вазифалари унинг ўқув мазмунидан келиб чиқади. Улар қуйидагилардан иборат: талабаларни арра дастгоҳини тўғри йиғишга ўргатиш, профили пўлат ва трубаларни арра билан қирқиш усулларини тўғри бажаришга ўргатиш. Трубаларни труба қирққич билан қирқиб бўлишга ўргатиш.

Ушбу жараёнларда содир бўладиган амалий фаолиятлар ва хатоликлар, уларни ечиш йўллари қуйидагича кўриниш олади.

Талабалар мустақил ишлашларида содир бўладиган хатолар	Амалий машғулот жараёнида содир бўладиган хатолар сабаблари	Ўз-ўзини назорат қилиш ва хатоларни тузатиш йўллари
--	---	---

Пўлат листини тискига маҳкамлаб қўйиб кесиш

Деталнинг қирраси эгри кесилган	Детал тискига бўш қисиб қўйилган	Детални тискига маҳкам қисиш
Кесиб олинган деталнинг томонлари	Заготовка тискида қийшайиб кетган.	Заготовкани тўғрилаб қўйиш
параллел эмас	Режалашда чизиқ қийшиқ	Хато чизилган
Детал қирраси	чизилган.	чизиқни

йиртилган	Кесаётганда болға катта куч билан урилган. Кесиш пайтида зубилони оғдириш бурчаги кичик бўлган. Ўтмас зубло ишлатилган	тўғрилаш Болғани бир меъёрда уриш
-----------	--	---

Ариқчалар кесиб ўйиш

Ариқчаларнинг қирраси «йиртилган» Ариқчанинг чуқурлиги унинг узунлиги бўйича бир хил эмас Ариқчанинг боши ва охири синган	Ўйишда юқорисига томон ингичкалашган крейц-мейселдан фойдаланилмаган Кесиш жараёнида крейц-мейсел нотўғри ўрнатилган (бурчак тавсия этиладиганидан катта ёки кичик бўлган) Деталда фаска кесилмаган	Крейцмейселдан фойдаланиш технологиясини тўғри қўллаш
---	---	---

Кенг юзадан металл қатламини кесиб олиш

Кесилган юзада дағал (қўпол) «ўйиқлар» ва «кесиклар» бор Деталь қирралари синган	Кесишда ўтмас зубло ишлатилган. Кесишда зубло нотўғри ўрнатилган. Кесиш жараёнида болға бир меъёрда урилмаган Деталда фаска кесилмаган	Зубилони белгиланган йўриқнома асосида ишлатиш
---	--	--

Лист, полоса ва чивик пўлатни плита устида кесиш

Кесилган деталнинг қирраси эгри Кесилган деталнинг қирраси қўпол «кесилган» ва синган	Детал эгри режанган. Кесиш режа чизик бўйича бажарилмаган. Зублонинг тиғи режа чизикқа нотўғри қўйилган. Кесишда ўтмас зублодан фойдаланилган. Зубло нотўғри чарҳланган—тиғи думалок эмас, балки тўғри чизиклидир. Кесишда болға кучсиз урилган.	Эътиборли бўлган ҳолда ишни бажариш Ўткир зубилдан фойдаланиш Болғани бир меъёрда уриш
--	--	--

Ўқув уста кесишнинг асосий ўрнатиш усуллари куйидаги жадвалда кўрсатилган изчилликда кўрсатиб ва тушунтириб беради. Усулларни кўрсатиб бериш вақтида, тайёрлаб қўйилган кўргазмали қуролдан ёки электрон дарсликлардаги типик хатолар жадвалидан фойдаланиш лозим.

Дарс охирида ўқув устаси кесишнинг асосий усуллари қандай ўзлаштирилганлигини таҳлил қилади: талабаларнинг энг характерли хатоларини кўрсатади, уларнинг сабаблари ва олдини олиш чоралари борасида сўзлайди. Амалий фаолиятлари натижаси сифатида касбий компетентлик даражалари шакланганлиги мустақил ишлаш асосида ривожланганлиги таҳлил қилинади.